

УДК 346.3:346.9:347.469

*Зуєва Оксана Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів*

МИРОВА УГОДА В ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА

Розглядаються питання про відповідність мирової угоди меті процедури банкрутства та співвідношення мирової угоди з процедурою санації. Вирішується питання доцільності укладання мирової угоди в процесі банкрутства. Акцентується увага на тому, що мирова угода в процесі банкрутства протирічить сутності та меті даного процесу, оскільки не гарантує задоволення вимог кредиторів боржником та не сприяє відновлення його платоспроможності. Основною процедурою в процесі банкрутства є санація, яка спрямована саме на відновлення платоспроможності боржника та розрахунок з кредиторами.

Ключові слова: банкрутство, процедура банкрутства, мирова угода, санація, боржник.

Постановка проблеми. Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. (далі Закон про банкрутство) [9] мирову угоду віднесено до судової процедури, що застосовується до боржника під час судового розгляду справи про банкрутство. Даний закон розуміє мирову угоду як домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін (п. 1. ст. 77). Втім на відміну від санації та ліквідаційної процедури застосування мирової угоди трапляється вкрай рідко. Причиною цього є як і особливий порядок укладання цієї угоди, так і її мета та наслідки.

Також треба відмітити, що серед науковців не має однастайності щодо визначення мирової угоди в процедурі банкрутства. Попри численні дослідження цього питання, воно так і залишається спірним в багатьох аспектах. Однак не зважаючи на іноді полярні позиції з цієї проблеми всі автори єдині в тому, що мирова угода укладається на користь не тільки боржника, а ще й кредитора. Тобто, при цьому, кредитор отримує частину свого боргу та надає можливість боржнику продовжувати господарську діяльність, тим самим зберігаючи його для подальшого співробітництва.

Втім, в протилежність такому погляду можна зазначити, що мирову угоду в процесі банкрутства не можна розглядати як вигідний варіант саме для кредитора. Окремі сучасні дослідники правової природи мирової угоди в процедурі банкрутства підкреслюють її примусовий характер [2, с. 33-35]. Тобто, при укладенні мирової угоди кредитори фактично змушені поступатись боржнику, втрачаючи при цьому частину своїх вимог, щоб не втратити все.

Втім, вбачається, що мирова угода в процедурі банкрутства не відповідає її сутності та не сприяє досягненню головної мети, яка прямо визначена в самій назві Закону

Україні «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Тобто, спершу за даним законом слід вжити всі заходи для відновлення здатності боржника до погашення своїх боргів перед кредиторами та лише після цього вирішувати питання про визнання його банкрутом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями застосування мирової угоди в процедурі банкрутства розглядалися багатьма вченими як окремо так і в світлі загальних проблем банкрутства: В.А. Бондик [2], В.В. Джузь [3; 4], П.Д. Пригуза [8], Б.М. Поляков [6], Е.В. Сгара [12] та інші.

Поза увагою цих та інших науковців залишився питання про співвідношення мирової угоди з іншими судовими процедурами в процесі банкрутства та самої відповідності даної угоди конкурсному процесу.

Постановка завдання. В даному дослідженні уявляється за потрібне з'ясувати відповідність мирової угоди як судової процедури, що застосовується до боржника сутності ті цілям процедури банкрутства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вище вже наводилось визначення мирової угоди за Законом про банкрутство. Для більш повного з'ясування сутності та призначення мирової угоди слід звернутись до наукових поглядів на її місце в процедурі банкрутства.

Наукові погляди на цю проблему умовно можна поділити на дві групи: 1) мирова угода – це процедура банкрутства та 2) засіб попередження банкрутства.

Виразником поглядів щодо мирової угоди як процедури банкрутства можна вказати Є.Ю. Олевінського, який поняттям «мирової угоди визначає не тільки процедуру банкрутства, а ще й:

1. укладену в процесі банкрутства угоду з метою вирішення питань порядку, способах та строків розрахунків боржника з кредиторами;
2. підставу про припинення провадження у справі про банкрутство [5, с. 257-287].

Аргументи для заперечення мирової угоди як судової процедури при банкрутстві наводить М.А. Рожкова [10, с. 48]. Згідно з її позицією укладення мирової угоди, за своєю сутністю ближче до засобів попередження банкрутства. Втім, на відміну від інших досудових заходів, укладення мирової угоди здійснюється в порядку, передбаченому законом та підлягає обов'язковому затвердженню судом.

Низкою фахівців підтримується думка, що мирова угода у конкурсному процесі, з огляду на її зміст та цілі, є способом отримання грошових коштів шляхом використання цивільно-правових засобів погашення заборгованості без використання публічно – правових факторів [1, с. 144]. В цьому сенсі мирова угода відновлює функціонування боржника як самостійного та повноправного учасника цивільного обігу. Кредитори отримують можливість хоча не швидкого, часткового та досить розтягнутого у часі задоволення своїх вимог.

Б. М. Поляковим мирова угода при банкрутстві розглядається як господарський договір з певним процесуальним навантаженням [6, с. 302-302]. Окрім того, відмінними рисами мирової угоди від подібних господарських договорів він вказує й інші, такі як:

1. укладання мирової угоди в рамках процедури банкрутства відбувається при умові згоди на це більшості кредиторів від імені всіх кредиторів;
2. рішення про укладення мирової угоди вступає в силу після його затвердження господарським судом;

3. виключення можливості внесення односторонніх змін до мирової угоди та її розторгнення за вимогою однієї з сторін – подібні дії можуть бути здійснені тільки господарським судом;
4. добровільне виконання умов мирової угоди;
5. розторгнення мирової угоди призводить до поновлення провадження справи про банкрутства на тій стадії, під час якої її було укладено (тобто в цьому випадку відбувається процес зворотної трансформації).

Не зважаючи на іноді полярні позиції з цієї проблеми всі автори цих точок зору єдині в тому, що мирова угода укладається на користь не тільки боржника, а ще й кредитора – він отримує частину свого боргу та надає можливість боржнику продовжувати господарську діяльність, тим самим зберігаючи його для подальшого співробітництва. Однак, це викликає сумнів, особливо відносно вигоди для кредиторів.

Законом про банкрутство регульовано порядок та умови укладення мирової угоди. Укладання мирової угоди можливе виключно після завершення процедури розпорядження майном. Рішення про укладення мирової угоди приймається від імені кредиторів комітетом кредиторів простою більшістю голосів. Дане рішення вважається прийнятим за умови, якщо всі кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника, письмово висловили свою згоду (п. 3 ст. 77). Як впливає зі змісту цього ж Закону до комітету кредиторів входять кредитори з найбільшим обсягом вимог для боржника. Задля захисту прав кредиторів, що не брали участі в голосуванні або висловились проти укладення мирової угоди, Закон про банкрутство встановлює, що умови мирової угоди для них не можуть бути гіршими ніж для кредиторів, які висловили згоду на укладення мирової угоди, вимоги яких віднесені до однієї черги (п. 4 ст. 78). Однак, такі кредитори не мають змоги формувати умови мирової угоди або заперечити проти них та вимушені погоджуватись з ними за принципом мовчазної згоди. Через ця вказана гарантія закону носить формальний характер та не може компенсувати таким кредиторам понесених витрат у зв'язку з укладенням мирової угоди.

За Законом про банкрутство мирова угода укладається на умовах відстрочки, розстрочки або повного чи часткового прощення (списання) задоволення вимог кредиторів боржником. У зв'язку з цим слід нагадати, що процедура банкрутства порушується саме за умови неплатоспроможності боржника. З цього приводу доречно приєднатись до С.А. Рухтіна, який вказує, що укладення мирової угоди не означає, що боржник відновив свою платоспроможність. Для судового провадження у справі про банкрутство, за його точкою зору, значення має не стільки факт укладення мирової угоди, скільки її результати. Припиняючи провадження у справі про банкрутство через укладення мирової угоди, суд не досягає мети судового провадження, яка полягає у відновленні платоспроможності боржника [11, с. 107-110]. До цього слід додати, що у разі неможливості відновити платоспроможність и таким чином розрахуватись з кредиторами, боржник визнається банкрутом і виплати за боргами кредиторам відбуваються шляхом проведення ліквідаційної процедури. У зв'язку з цим, він наполягає на тому, що укладення мирової угоди не може бути підставою для припинення провадження у справі про банкрутство. Як альтернативний вихід вчений вбачає збереження режиму спостереження протягом всього строку виконання умов мирової угоди. В обґрунтування цієї пропозиції її автор вказує, що правове становище кредиторів, які приймають участь мировій угоді, не може бути гіршим ніж того, що було до її укладення. Зокрема, кредиторам має бути надана можливість здійснення контролю за діяльністю боржника з метою уникнення зловживань з його боку.

Укладення мирової угоди в жодному разі не означає, що боржник став платоспроможним. Навіть прощення боргів не зможе призвести до його фінансового оздоровлення. Мирову угоду жодним чином не можна віднести до реабілітаційних процедур в рамках справи про банкрутство. Адже саме цю мету переслідує Закон про банкрутство: спершу ніж оголошувати боржника банкрутом необхідно вжити всі заходи щодо оздоровлення його фінансового стану. Це можна пояснити тим, що по-перше, як вже вказувалось, банкрутство – це негативне явище для економіки та інших сфер суспільного життя (звільнення робітників, припинення надходжень в бюджет тощо), по-друге, реабілітаційні заходи у разі їх успішності дозволять задовольнити якомога більший обсяг вимог кредиторів. До того ж головна відновлююча процедура в процесі банкрутства – санація проводиться за спостереженням кредиторів згідно з затвердженим господарським судом планом санації. В процедурі банкрутства до боржника мають бути застосовані виключно реабілітаційні заходи, з чітким планом відновлення його платоспроможності, який повинен виконуватись в рамках провадження у справі про банкрутство. Звісно, не можна стверджувати, що навіть такі заходи будуть вигідними кредиторам з огляду на їх певну тривалість у часі. Однак, порівняно з мировою угодою при застосуванні подібних заходів є більшою вірогідність відновлення платоспроможності боржника та задоволення вимог кредиторів.

Саме для досягнення такої мети в Законі про банкрутство й передбачено можливість проведення санації боржника. Санація представляє собою систему заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника. Як видно з цього визначення санація – це комплекс різноманітних заходів виводу боржника зі стану неспроможності. Мирова угода ж не передбачає проведення жодного подібного заходу. Тобто, виконання її умов відбувається на розсуд самого боржника.

Законом про банкрутство передбачено конкретні заходи, що проводяться в рамках санації. Так, до них відносяться: реструктуризація підприємства; перепрофілювання виробництва; закриття нерентабельних виробництв; відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода; ліквідація дебіторської заборгованості; реструктуризація активів боржника відповідно до вимог Закону про банкрутство; продаж частини майна боржника; зобов'язання інвестора про погашення боргу (частини боргу) боржника, зокрема шляхом переведення на нього боргу (частини боргу), та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань; виконання зобов'язань боржника власником майна боржника та його відповідальність за невиконання взятих на себе зобов'язань; продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу (для недержавних підприємств); одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації; звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі реалізації плану санації. Втім даний перелік не є вичерпним. В рамках санації можливе застосування й інших заходів, які сприятимуть відновленню платоспроможності боржника.

На відміну від мирової угоди санація проводиться у разі наявності реальної можливості відновлення платоспроможності боржника. Питання про доцільність та обґрунтованість санації вирішується на підставі отриманих під час процедури розпорядження майном даних про фінансово-господарський стан боржника. Також санації

притаманні чітко визначений Законом про банкрутство склад її учасників, особливий механізм її здійснення та реалізація відновлюючих заходів спеціальною уповноваженою особою за планом під контролем суду.

Однак, санація не можлива без схвалення комітетом кредиторів та затвердженого господарським судом плану здійснення заходів реабілітації боржника. Протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати комітету кредиторів для схвалення план санації боржника, крім випадків, передбачених Законом про банкрутство. Таким чином, виключно кредитори в особі комітету кредиторів вирішують питання про проведення санації. Як і при вирішенні питання про укладання мирової угоди кредитори даючи згоду на проведення санації поступаються своїми правами щодо скорішого задоволення своїх вимог, оскільки до комітету кредиторів входять конкурсні кредитори, на задоволення вимог яких встановлено мораторій. Також, кредитори приймають да уваги потенційне зменшення вартості майна боржника та втрати при його продажі в ліквідаційній процедурі, яка може відбутись після оголошення боржника банкрутом через невдале завершення санації. Таким чином, ухвалюючи рішення про проведення санації кредитори несуть не менші ризики ніж за умови мирової угоди. Однак, комітет кредиторів має змогу контролювати проведення санації, хвалювати план її заходів и в такий спосіб відповідати за своє рішення.

На підставі проведеного аналізу значення та порядку введення процедури санації можна зробити висновок, що з врахуванням викладеного та того, що санація може бути проведена при погодженні кредиторів з відстрочкою та (або) розстрочкою платежів або прощенням (списанням) частини боргів, про що укладається мирова угода задоволення їх вимог, метою та умовам визнання її завершеною, можна сказати, що санація і є мировою угодою. Тобто, санація є особливим видом мирової угоди. Видом, який притаманний тільки процедурі банкрутства та застосовується з урахуванням особливостей самого конкурсного процесу.

Даний висновок є протилежним думці В.В. Джуня, який розглядає мирову угоду як особливий варіант санації, механізм якого детально регламентовано розділом IV (ст. ст. 35-39) Закону про банкрутство [3, с. 134]. З його позицією не можна погодитись, оскільки як вже було зазначено санація – є судовою процедурою в процесі банкрутства, метою якої є відновлення платоспроможності боржника для розрахунку з кредиторами та подальшого здійснення ним господарської діяльності. Шляхом укладення мирової угоди цього досягти не можна.

Висновки. За викладеним матеріалом можна зробити наступні висновки.

1) Мирова угода в процесі банкрутства, принаймні так як її регламентує Закон про банкрутство, протирічить сутності та меті даного процесу, оскільки не гарантує задоволення вимог кредиторів боржником та не сприяє відновлення його платоспроможності. На користь такого висновку також свідчить й той факт, що випадків припинення провадження у справі про банкрутство на підставі укладання мирової угоди дуже мало.

2) Укладення мирової угоди передбачено серед заходів, що проводяться в рамках санації – процедури в процесі банкрутства, яка спрямована саме на відновлення платоспроможності боржника та розрахунок з кредиторами.

3) Виходячи з того, що вводячи процедуру санації, кредитори відмовляються від якомога скорішого задоволення своїх вимог, приймають на себе ризики знецінення

активів боржника та неуспішного завершення санації та по суті вже добровільно погоджуються на обмеження своїх прав як і при укладанні мирової угоди.

4) Викладений матеріал на проведений його аналіз дозволяють зробити висновок, що санація і є особливим видом мирової угоди, яка притаманна виключно процедурі банкрутства.

Звісно в межах наукового дослідження в форматі статті не можливо охопити та проаналізувати всі аспекти окресленої проблеми. В подальшому потрібно звернути увагу на права боржника як при укладанні мирової угоди в рамках санації так і при введенні і реалізації самої процедури санації.

Список використаних джерел

1. Белых В. С. Правовые основы несостоятельности (банкротства): учебно-практ. пособие / В.С. Белых, А.А. Дубинчин, М.Л. Скуратовский – М.: Инфра-М, Норма, 2001. – 183 с.
2. Бондик В. А. Особенности функционирования института мирового соглашения в арбитражном процессе / В. А. Бондик // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 11. – С. 33-35.
3. Джунь В. В. Институт неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: монографія / В.В. Джунь. – 2-е вид., випр. і допов. – К.: Юрид. практика, 2006. – 384 с.
4. Джунь В.В. Теоретико-прикладні проблеми реформування законодавства України про банкрутство: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04 / Джунь В'ячеслав Васильович; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 499 арк.
5. Олевинский Э. Ю. Мировое соглашение / Э.Ю. Олевинский // «Черные дыры» в российском законодательстве. – Вестник ВАС РФ. – 2002. – № 3. – С. 257-286
6. Поляков Б. М. Совершенствование правового регулирования отношений несостоятельности (банкротства) в Украине / Б.М. Поляков. – Донецк: Донбасс, 2001. – 339 с.
7. Поляков Б. М. Судебные процедуры банкротства в Украине / Б. М. Поляков // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2002. – № 9. – С. 22-25.
8. Пригуза П.Д. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції з 18.01.2013 р. (доктринальне тлумачення норм права неплатоспроможності та статей 1-21) / П.Д. Пригуза, А.П. Пригуза. – Херсон: ТДС, 2013. – 304 с.
9. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 31. – Ст. 440.
10. Рожкова М.А. Мировое соглашение в процедуре банкротства / М.А. Рожкова // Законодательство. – 2004. – №2. – С. 47-50.
11. Рухтин С. А. Мировое соглашение: проблемы заключения и исполнения при банкротстве / С. А. Рухтин // Журнал российского права. – 2001. – № 7. – С. 107-110.
12. Сгара Е. В. Использование института мирового соглашения в процедуре банкротства: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Сгара Елла Валеріївна. – Донецк, 2004. – 206 с.

Зуєва А. А. Мировое соглашение в процедуры банкротства

Рассматриваются вопросы о соответствии мирового соглашения цели процедуры банкротства и соотношении мирового соглашения с процедурой санации. Решается вопрос целесообразности заключения мирового соглашения в процессе банкротства. Акцентируется внимание на том, что мировое соглашение в процессе банкротства противоречит сущности и цели данного процесса, поскольку не гарантирует удовлетворения требований кредиторов должником и не способствует восстановлению его платежеспособности. Основной процедурой в процессе банкротства есть санация, которая направлена именно на восстановление платежеспособности должника и расчет с кредиторами.

Ключевые слова: банкротство, процедура банкротства, мировое соглашение, санация, должник.

Zueva O. A. The amicable settlement in bankruptcy proceedings

The issues of a settlement agreement pursuant purpose of bankruptcy proceedings and the settlement agreement with the ratio of readjustment procedure. The issue of expediency of a settlement agreement in the bankruptcy process. Attention is drawn to the fact that the settlement agreement in the process of bankruptcy is contrary to the spirit and purpose of the process, because it does not guarantee the satisfaction of the claims of creditors and the debtor is not conducive to restore its solvency. The basic procedure in the process of bankruptcy reorganization there, which is aimed at restoring debtor's solvency and settlement with creditors.

Key words: bankruptcy, bankruptcy proceedings, a settlement agreement, rehabilitation of the debtor.

